

Krzysztof Haptaś

Wizytacja dziekańska dekanatu kolbuszowskiego za rok 1926

Rocznik Kolbuszowski 13, 67-70

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Wizytacja dziekańska dekanatu kolbuszowskiego za rok 1926

Akta wizytacji dziekańskich i kanonicznych znajdujące się w archiwach diecezjalnych (często również parafialnych, choć z pewnością w postaci mniej kompletnej) stanowią wspaniały materiał źródłowy do poznania historii poszczególnych parafii. W przypadku wizytacji dziekańskich są one bardzo cennym źródłem ukazującym poszczególne wspólnoty parafialne z perspektywy rocznej (jeżeli wizytacje były sporządzane co roku i zachowały się do dnia dzisiejszego). W aspekcie powyższych zdań nie dziwi fakt, że są wykorzystywane przez historyków badających dzieje poszczególnych miejscowości, stanowiąc często podstawowe źródła do ich historii.

W związku z ogromną wartością akt z wizytacji dziekańskich i kanonicznych, jak zostało to podkreślone wyżej, należałoby się zastanowić nad wydaniem ich drukiem dla obszaru Kolbuszowszczyzny, tak by jak największe grono zainteresowanych mogło zapoznać się z ich zawartością i wykorzystywać w swoich pracach naukowych, poświęconych parafiom zlokalizowanym w tym rejonie.

Spośród wizytacji dziekańskich i kanonicznych, a dotyczących parafii na terenie Kolbuszowszczyzny, drukiem do tej pory wydanych zostało niewiele. Kilka miesięcy temu zaprezentowany został wraz z tekstem źródłowym stan parafii w Cmolosie w świetle wizytacji biskupiej z 1676 r.¹, nieco wcześniej fragment wizytacji dziekańskiej z roku 1878 poświęcony parafii Wszystkich Świętych w Kolbuszowej².

¹ R. Sawa, *Stan parafii w Cmolosie według akt wizytacji biskupiej z roku 1676*, „Rocznik Kolbuszowski” [dalej: RK], 2012, nr 12, s. 259-268.

² K. Haptaś, *Wizytacja dziekańska parafii kolbuszowskiej z 12 lutego 1878 r.*, RK, 2010, nr 10, s. 75-81.

Dekanat kolbuszowski, utworzony w 1891 roku³, w roku przeprowadzenia wizytacji obejmował 8 parafii – Cmolas, Czarna Sędziszowska, Kolbuszowa, Kupno, Ostrowy Tuszowskie, Niwiska (jeszcze do 10 maja 1925 r. będące od 332 lat filią rzochowskiej parafii⁴), Rzochoów i Trzęsówka⁵. W momencie przeprowadzenia wizytacji (21 października – 24 listopada 1926 r.) dziekanem kolbuszowskim był ks. Franciszek Mikłasiński, proboszcz parafii w Kolbuszowej⁶. Ze zrozumiałych względów nie przeprowadził on wizytacji parafii kolbuszowskiej. Pozostałe opisał w sposób ogólny, niemniej tekst wizytacji zawiera kilka istotnych informacji, przykładowo o sytuacji w Ostrowach Tuszowskich, w których zaniedbana była nauka religii w szkole ze względu na to, że tamtejszy proboszcz borykał się z poważnymi problemami zdrowotnymi.

Prezentowany materiał źródłowy został odpowiednio zmodernizowany pod względem występującej w nim interpunkcji. Niektóre błędy ortograficzne występujące w kilku wyrazach nie zostały poprawione względem dzisiaj obowiązujących zasad. Tekst wizytacji nie jest zaopatrzony w numery stron, ale zostały w nim zaznaczone miejsca, w których one się rozpoczynają.

³ Przed 13 V 1891 r. biskup tarnowski Ignacy Łobos przedstawił Namiestnictwu we Lwowie projekt nowego podziału diecezji na dekanaty i już w listopadzie i grudniu tegoż roku zamianował czterech nowych dziekanów – w Kolbuszowej (ks. Franciszek Ratowski z Czarnej), Limanowej, Radłowie i Tuchowie. B. Kumor, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985*, Kraków 1985, s. 556.

⁴ S. Zych, *Materiały do kościelnych dziejów Niwisk w czasach staropolskich*, Niwiska 2006, s. 9.

⁵ Obecnie w skład dekanatu kolbuszowskiego wchodzi następujące parafie: Cmolas, Domatków, Kolbuszowa (Parafia pw. św. Brata Alberta), Kolbuszowa (Parafia pw. Wszystkich Świętych), Kolbuszowa Górna, Kosowy, Kupno, Niwiska, Ostrowy Tuszowskie, Poręby Dymarskie, Przedbórz, Trzęsówka, Werynia i Zarębki. Zob. A. Ziętek-Salwik, *Parafie dekanatu kolbuszowskiego*, Kolbuszowa 2007.

⁶ Ks. Franciszek Mikłasiński urodził się 5 XI 1870 r. w Żegocinie jako syn Aleksandra, malarza kościelnego, i Karoliny z domu Dąbrowskiej. Gimnazjum ukończył w Bochni, studia teologiczne odbył w tarnowskim Seminarium Duchownym; tam też 30 VI 1895 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa tarnowskiego Ignacego Łobosa. Wikariusz w: Szczepanowie, Rzochowie, znów w Szczepanowie i Nowym Sączu. W latach 1901-1903 administrator w Mielcu. Od 30 IX 1903 r. proboszcz w Łososinie Górnej, od 1915 r. w Starym Sączu, a od 1921 r. w Kolbuszowej. Zmarł 27 X 1928 r. w Kolbuszowej, pochowany został na tamtejszym cmentarzu parafialnym. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 3: K-P, Tarnów 2001, s. 212-213; W. Mroczka, *Biogramy kolbuszowskich proboszczów z lat 1786-1997*, w: *Parafia kolegiacka Wszystkich Świętych w Kolbuszowej w latach 1510-2010. Studia, szkice i materiały*, red. S. Zych, Kolbuszowa 2010, s. 295-296.

[s.] Sprawozdanie
z wizytacji dekanatu kolbuszowskiego za rok 1926⁷

Wizytacja dekanatu odbyła się w następującym porządku. Dnia 21 października w Kupnie, 8 listopada w Ostrowach, 9 listopada w Trzęsówce, 10 listopada w Rzochowie, 22 listopada w Czarnej, 23 listopada w Cmolasie i 24 listopada w Niwiskach.

W kościołach znaleziono wszędzie schludność i porządek pod każdym względem, świadczący o dbałości rządców kościoła o domy Boże. Szczególniej czysto wyglądają kościoły w Kupnie, Ostrowach, Czarnej i Cmolasie. Na ołtarzach po trzy obrusy lniane czyste, kamienie ołtarzowe wszędzie całe nie naruszone, świece woskowe, na każdym ołtarzu krzyż i kanny. Tabernacule wszędzie prócz Ostrów, gdzie jest wyłożone, są wybite białą, czystą, jedwabną materją. Puszka stoi na korporale, komunikanty co tydzień [...] cieniane^a, całe we wystarczającej ilości. Przed S[ancti]s[s]imum wszędzie pali się wieczna lampa. Chrzcielnice zaopatrzone w kociołek pocynkowany, zamykane. Woda do chrztu św. czysta i we wystarczającej ilości.

W zakrystji zastano również wszędzie wszystko w porządku. Kielichy dobrze wyłożone, naczynka na olej św. oczyszczone, szaty liturgiczne całe, poumieszczane w komodach i szafach. Podobnie [s.] cała bielizna kościelna utrzymana w porządku. W Trzęsówce i Kupnie, gdzie tej bielizny niewiele, obecnie uzupełnia się nową. Mszały zaopatrzone w najnowsze oficja i dobrze opravione.

Na cmentarzu kościelnym zauważono wszędzie czystość, ogrodzenie utrzymane dobrze.

Księgi metrykalne przechowywane są wszędzie w kancelarji parafjalnej w porządku, umieszczone w szafie. Akty pojedyncze wypisywane bez zaległości, czysto i poprawnie. Szczególniej pod tym względem uderza porządek w Kupnie i Cmolasie. Prowadzona jest w każdej parafji księga składek i czynionych wydatków kościelnych. Liber stipendiorum prowadzony według przepisów, zaległości żadnych nie ma. Msze fundacyjne gdzie są, odprawiane w swoim czasie i data odprawienia wpisana. Księża wikarzy otrzymują $\frac{1}{4}$ część juricim stolae. Organistę prócz Ostrów i Cmolasu płacą strony. W Cmolasie i Ostrowach otrzymuje od proboszcza $\frac{1}{5}$ część.

Nabożeństwa odprowadzają się wszędzie według stałego porządku. Kazania w niedziele są głoszone katechetycznie. Niezaopatrzonych z winy duszpasterzy nie było. Nie znaleziono też nigdzie jakichś nadzwyczajnych

⁷ Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, Wizytacje dziekańskie dek.: kolbuszowski, sygn. wiz. dz. VI/5, Sprawozdanie z wizytacji dekanatu kolbuszowskiego za rok 1926, nlbs.

^a Początek słowa trudny do odczytania. W znaczeniu, że hostie są co tydzień wymieniane.

panujących występów czy to pod względem obyczajów, czy też pod względem wiary. Tu i ówdzie zabłąka się jakaś radykalna gazeta, czemu jednak kapłani przeciwdziałają. [s.] Znalezione tylko anormalne stosunki w Ostrowach spowodowane niedomaganiem ks. proboszcza Jana Greckiego. Przede wszystkim zaniedbał ks. Grecki szkołę i po wakacjach do czasu wizytacji nie był na nauce zupełnie, mało spowiadał, a chorych kazał sobie pod kościół przywozić. Zwrócono mu przeto uwagę, że stan taki dłużej trwać nie może, a ponieważ stan zdrowia ks. Greckiego się poprawił, przeto i braki usunięte zostały, a kierownik szkoły w Ostrowach pod dniem 30 listopada do L: 195 do Urzędu Dziekańskiego doniósł, że ks. Jan Grecki udziela już nauki religji we wszystkich szkołach do jego parafii należących⁸.

Pomiędzy ks. proboszczami i ks. wikarymi wszędzie panuje harmonja i zgoda. Nie podnoszono też ze żadnej strony ani zarzutów, ani zażaleń.

Z Urzędu dziekańskiego
z Kolbuszowej dnia 16 grudnia 1926
Ks. Franciszek Mikłasiński
dziekan^b

Dean's visitation of the Deanery of Kolbuszowa from 1926 Summary

The records of dean's and canonical visitations, which are in diocesan archives, are great source material for the history of particular parishes. Dean's visitations are very valuable sources showing parish communities often from the annual perspective, hence historians studying the history of individual towns treat them as their primary source.

Only a few of dean's and canonical visitations of the parishes in the district of Kolbuszowa have been published (including episcopal visitation of Cmolas from 1676, and the dean's visitation of Kolbuszowa from 1878). This article supplements the modest list with the dean's visitation of the Deanery of Kolbuszowa from 1926. Despite its general content, it provides some important information on the functioning of parishes in that area, including the one in Ostrowy Tuszowskie.

⁸ Problemy zdrowotne ks. Jana Greckiego były bardzo poważne. Kilka przebytych operacji nie pomogło powrócić mu do zdrowia. Ksiądz Grecki zmarł po jednej z nich, 5 X 1927 r. w szpitalu oo. Bonifratrów w Krakowie. K. Haptaś, *Proboszczowie parafii w Ostrowach Tuszowskich doby zaborów i II Rzeczypospolitej*, w: *Madonna z Puszczy. Sanktuarium Matki Bożej Patronki Leśników, Pani Ziemi Kolbuszowskiej w Ostrowach Tuszowskich*, red. E. Gigilewicz, W. Pałęcki, S. Zych, Kolbuszowa 2012, s. 108.

^b Obok pieczęć dziekańska o treści: „Sigillum Officii Decanalıs Kolbuszovaensis”